Jurnalul de Studii Juridice

JOURNAL OF LEGAL STUDIES

ISSN: 1841 – 6195 (print), ISSN: 2067 – 8509 (electronic)

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas, RePeC, EconPapers, Socionet

---

THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

[APLICAREA ARTICOLULUI 3 AL CEDO ÎN JURISPRUDENTA CURTII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI]

Roxana Alina PETRARU

Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, 1, 2011, pp: 407-414

The online version of this article can be found at:

http://jls.upa.ro/

Published by:

Lumen Publishing House

On behalf of:

Legal Research Center of Petre Andrei University from Iasi

THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

APLICAREA ARTICOLULUI 3 AL CEDO ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Roxana Alina PETRARU*

Abstract:

Article 3 of the European Convention on Human Rights prohibits torture, and "inhuman or degrading treatment or punishment". There are no exceptions or limitations on this right. This provision usually applies, apart from torture, to cases of severe police violence and poor conditions in detention. The European Court of Human Rights has further held that this provision prohibits the extradition of a person to a foreign state if they are likely to be subjected there to torture. This article has been interpreted as prohibiting a state from extraditing an individual to another state if they are likely to suffer the death penalty. This article does not, however, on its own forbid a state from imposing the death penalty within its own territory. It imposes on a State both a negative and a positive obligation.

In addition to the Convention, most Council of Europe states are also parties to the following treaties which all prohibit torture: the four 1949 Geneva Conventions, the 1966 UN International Covenant on Civil and Political Rights, Article 7: "No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment", the 1984 UN Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the 1987 European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Treatment or Punishment.

Keywords:

Article 3, European Convention on Human Rights, torture, inhuman or degrading treatment

* Lecturer phd's, „Petre Andrei" University from Iaşi, Romania, rrroxana@yahoo.com

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

Conform articolului 3 al Convenţiei Europene a Drepturilor Omului, „nimeni nu poate fi supus nici torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante[1]". Această dispoziţie are ca scop apărarea integrităţii fizice şi morale a persoanei şi demnitatea sa. Interzicerea torturii a devenit un principiu general de drept internaţional, cu valoare de normă – *jus cogens* (normă imperativă). Acest drept întruneşte următoarele caractere:

- *drept intangibil*, nu se permit limitări ale exercitării acestuia, nici în circumstanţele care pot pune în pericol suveranitatea naţională, ceea ce îl diferenţiază de alte drepturi protejate de Convenţie;
- *nu poate suporta derogări* în temeiul art.15 referitor la derogările în caz de urgenţă;
- este un *drept absolut*, care subzistă, indiferent de comportamentul victimei şi indiferent de infracţiunea pentru a cărei săvârşire este acuzată victima.

Definirea noţiunilor din articolul 3 al Convenţiei europene s-a făcut pe cale jurisprudenţială. În cauza Irlanda c. Regatului Unit (1978), Curtea a diferenţiat cele trei noţiuni esenţiale ale articolului 3 după gradul de gravitate al tratamentelor sau pedepselor:

tortura: tratament inuman aplicat intenţionat şi care provoacă suferinţe foarte grave şi foarte crude; cele trei elemente principale ale torturii sunt, deci, intensitatea suferinţei, intenţie şi scopul determinat.

Pentru explicitarea noţiunii de tortură, Corneliu Bîrsan[2] reia definiţia din *Convenţia O.N.U.*: "Orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenţie, o durere sau suferinţe puternice (intense) fizice sau psihice, în special cu scopul de a obţine de la ea sau de la o terţă persoană informaţii sau mărturii, de a o pedepsi pentru un act pe care ea sau o terţă persoană l-a comis, sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei, sau de a intimida sau a face presiuni asupra unei terţe persoane, sau pentru orice alt motiv întemeiat pe orice formă de discriminare, atunci când o asemenea durere sau suferinţă este provocată de un agent al autorităţii publice sau de orice persoană care acţionează cu titlul oficial ori la instigarea sa sau cu consimţământul ei expres sau tacit." Aşadar, tortura poate fi deosebită de tratamentele umane sau degradante prin analiza intensităţii durerii şi a intenţiei.

[1] Constituţia României prevede în art. 22 alin. (2): Nimeni nu poate fisupus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradande

[2] Bîrsan, Corneliu, Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I, Drepturi şi libertăţi, editura CH. BECK, 2005, p. 205

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

Curtea a constatat întrunirea elementelor constitutive ale torturii în mai multe situaţii, dintre care amintim: supunerea la „o spânzurătoare palestiniană" –complet dezbrăcat suspendat de braţe cu mâinile legate la spate (Aksoy c. Turciei (1996), violul în timpul arestului (Aydin c. Turciei (1997), lovirea cu sălbătăcie, târârea de păr, expunerea la un jet de urină (Selmouni c. Franţei (1999), supunerea la şocuri electrice, duşuri reci şi fierbinţi (Akkoç c. Turciei (2000).

În cauza Bursuc c. României au fost considerate încălcări ale art. 3, violenţele exercitate de 5 poliţişti împotriva reclamantului, reţinut în vederea luării declaraţiilor cu privire la implicarea într-un scandal provocat într-un bar. Curtea a calificat drept acte de tortură – loviturile de o intensitate deosebită aplicate acestuia, lovituri care au provocat multiple echimoze şi un traumatism cranial cu edem cerebral cu consecinţe durabile.

În legătură cu art. 3, a fost instituită o prezumţie, conform căreia, dacă o persoană care intră în stare de sănătate bună în custodia autorităţii statale, probează existenţa unei leziuni, se consideră că există o legătură de cauzalitate între aceste leziuni şi pretinsele rele tratamente aplicate de agenţii statului[3].

În situaţia în care statele nu furnizează dovezi plauzibile cu prvire la producerea leziunilor probate de reclamant, Curtea va reţine încălcarea art. 3, chiar dacă nu reuşeşte să stabilească, în mod clar, circumstanţele în care s-au desfăşurat evenimentele invocate.

Tratamentul sau pedeapsa inumană: aplicarea unei suferinţe intense, fizice sau mintale.

În ceea ce priveşte tratamentul inuman, deşi Curtea apreciează că acesta nu implică neapărat intenţia de a provoca suferinţă, practica reţine existenţa suferinţelor mentale sau fizice de o intensitate deosebită, cum ar fi: interogatoriile prin folosirea forţei, ameninţarea cu tortura, detenţia în condiţii inumane, etc.

În cauza Irlanda c. Regatului Unit (1978) au fost considerate ca fiind tratamente inumane: forţarea deţinuţilor preventiv să rămână într-o poziţie obositoare fizic şi psihic (sprijiniţi doar în vârful picioarelor timp de câteva ore), punerea unui sac negru sau bleumarin peste capul deţinuţilor şi scoaterea acestuia doar în timpul interogatoriului, deţinerea

[3] Selejan-Guţan, Bianca, *Protecţia europeană a drepturilor omului*, CH-BECK, 2008, p. 95

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

într-o încăpere în care se propaga un zgomot continuu şi asurzitor, privarea de somn, privarea de alimente şi băuturi.

În cauza A. c. Regatului Unit (1998), Curtea a considerat că lipsa protecţiei oferite de dreptul englez reclamantului împotriva relelor tratamente aplicate de tatăl său vitreg constitua o încălcare a articolului 3; în cauza Z şi alţii c. Regatului Unit (2001), Curtea a asimilat cu o încălcare a articolului 3 faptul că autorităţile locale s-au abţinut de a lua măsuri protectoare adecvate într-un caz de gravă neglijenţă a torturilor aplicate copiilor maltrataţi de părinţii lor pe parcursul a mai multor ani. În aceste două cauze, autorităţile statului cunoşteau perfect condiţia reclamanţilor şi nu au acţionat eficient pentru a preveni urmărirea torturilor.

tratament degradant: tratament care crează victimei sentimente de frică, nelinişte şi de inferioritate care umilesc, înjosesc şi frâng eventual rezistenţa sa fizică sau morală.

În cauza Barbu Anghelescu c. României (2005), reclamantul a sesizat CEDO susţinând că a fost victima unor rele tratamente din partea poliţiştilor, cu ocazia unui control rutier. Curtea a constatat că acesta a suferit răni uşoare la nivelul gâtului care au necesitat, conform certificatului medico-legal, patru-cinci zile de îngrijiri medicale. Aceste leziuni nu au determinat consecinţe grave pe termen lung, drept pentru care Curtea a apreciat că actele incrimate constituie tratament degradant în temeiul art. 3 al Convenţiei.

Datoria statului este de a veghea ca un deţinut să nu fi e supus unor rele tratamente interzise şi se extinde asupra obligaţiei positive de a proteja interesatul împotriva maltratărilor aplicate de către alţi deţinuţi[4].

În general, obligaţia statelor în acest domeniu este una negativă, de abţinere. Statele au însă şi o serie de obligaţii pozitive. În cauza Costello-Roberts c. Regatului Unit (1993), Curtea a stabilit existenţa obligaţiei pozitive a statului de a asigura protecţia juridică a individului împotriva relelor tratamente aplicate de persoane private. În speţă era vorba de aplicarea pedepselor corporale în şcolile private. De această obligaţie pozitivă a statului se leagă şi obligaţia de a efectua investigaţii oficiale eficiente, sau de a acorda tatament medical. În cauza Pantea c. României, reclamantul a invocat faptul că a fost supus la rele tratamente din partea colegilor din detenţie, Curtea a reţinut încălcarea art. 3, datorită faptului că autorităţilor le revenea obligaţia de a lua măsurile complete în vederea evitării materializării riscului lezării integrităţii fizice a reclamantului.

[4] Petraru, Roxana Alina, Protecţia drepturilor fundamentale ale omului în jurisprudenţa CEDO, editura Lumen, 2009, pp. 25-35

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

Această obligaţie nu trebuie însă interpretată astfel încât să impună statelor o sarcină imposibilă de realizare (excesivă). Aceasta speţă a avut ecouri importante. Numărul incalcarilor Convenţiei şi gravitatea acestora, de către un stat care se considera aproape de adererarea la Uniunea Europeană a provocat reacţii diverse. Una dintre aceste reacţii, una chiar energică, i-a aparţinut legiuitorului roman, care a realizat modificări substanţiale ale legislaţiei noastre, din dorinţa de a evita repetarea unor asemenea condamnări împotriva statului român. Parlamentul României a adoptat legea 294 din 28/06/2004 privind executarea pedepselor şi a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Art. 3 prevede că pedepsele se execută în condiţii care să asigure respectarea demnităţii umane. Art. 4 arată că se interzice supunerea oricarei persoane aflate în executarea pedepsei la tortură, la tratamente inumane sau degradante sau la alte tratamente. Încălcarea acestor prevederi se pedepseste potrivit legii penale[5].

În cauza Novolsselov c. Federaţiei Ruse din 2 iunie 2005, Curtea a constatat că, deşi unele aspecte privind condiţiile de viaţă din penitenciar sunt contestate de părţi, ambele părţi au recunoscut că într-o celulă de 42 metri pătraţi erau deţinute uneori 51 de persoane, având la dispoziţie 28-30 de paturi. Fiecare deţinut beneficia prin urmare de un spaţiu personal mai mic de un metru pătrat şi împărţea patul cu un codeţinut sau dormeau cu rândul. De asemenea, guvernul a recunoscut că ferestrele erau acoperite şi că reclamantul s-a îmbolnăvit în timpul detenţiei. Faptul că reclamantul a trebuit să trăiască, să doarmă şi să folosească toaletele într-o celulă ocupată de un număr atât de mare de deţinuţi depăşeşte nivelul de suferinţă inerent detenţiei, cauzând acestuia sentimente de teamă, nelinişte şi inferioritate umilitoare. Astfel, condiţiile de detenţie au fost apreciate de Curte ca depăşind nivelul acceptabil conform articolului 3. Faţă de argumentele guvernului conform cărora suprapopularea celulelor era determinată de cauze obiective, administratorii penitenciarului nefiind responsabili, Curtea a subliniat că, deşi existenţa unei intenţii de a umili victima este un element care se ia în considerare, absenţa unei asemenea intenţii nu exclude constatarea încălcării articolului 3. Chiar dacă administratorii penitenciarului nu sunt culpabili, din punctul de vedere al Convenţiei actele instituţiilor statului cad în răspunderea guvernului, în faţa Curţii ridicându-se problema răspunderii internaţionale a statelor. Prin urmare, articolul 3 a fost încălcat.

[5] Vezi şi Ciucur, Lucian, Cazul Pantea împotriva României şi implicaţiile lui legislative, revista Themis, nr. 3/2005, p. 24-30

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

Asigurarea unor condiţii de detenţie minimale reprezintă o creaţie jurisprudenţială. Curtea a apreciat că art. 3 impune statelor obligaţia de a oferi oricărei persoane private de libertate condiţiile de detenţie care să asigure respectarea demnităţii umane, precum şi obligaţia de a lua măsurile concrete pentru ca executarea unei pedepse, sau starea de arest preventiv să nu atragă suferinţe psihice sau /şi fizice la un nivel superior celui pe care îl presupune în mod obişnuit o astfel de pedeapsă sau măsură[6]. Conform unei hotărâri CEDO, pronunţată la 25.01.2011, în cauza Elefteriadis c. României (cererea nr. 38427/05), autorităţile române nu au protejat sănătatea reclamantului, care a fost expus unui fumat pasiv în timpul detenţiei sale. Astfel, Curtea a hotărât, în unanimitate că a avut loc o încălcarea a articolului 3 al Convenţiei pentru că reclamantul a fost suspus fumatului pasiv atât în perioada detenţiei, cât şi în timpul transportului către judecătorii şi tribunale.

A fost considerat contrar art. 3 şi comportamentul abuziv a agenţilor statului în cadrul controalelor sau raziilor efectuate de aceştia. Nu au fost considerate contrare art. 3: aplicarea unui tratament medical unui deţinut împotriva voinţei sale în măsura în care tratamentul corespunde principiilor de tratament general acceptate şi este aplicat pentru a prezerva starea de sănătate fizică/mintală a reclamantului, hrănirea forţată a unui deţinut dacă aceasta declarase că este în greva foamei. În cauza Dumitru Popescu c. României, Curtea a admis că folosirea forţei fizice de către organele de poliţie la arestarea unei persoane poate fi justificată prin necesitatea imobilizării acelei persoane, mai ales în situaţia în care persoana respectivă a opus rezistenţă.

În ceea ce priveşte aprecierea gravităţii relelor tratamente, aceasta este relativă prin natura sa; ea depinde de un ansamblu de împrejurări specifice fiecărei spețe, cum ar fi durata tratamentului sau efectele sale psihice ori psihologice şi, în unele cazuri, de sexul, vârsta şi starea de sănătate a victimei. Atunci când o persoana este lipsită de libertate, folosirea forţei fizice, în condiţiile în care aceasta nu este determinată de comportamentul persoanei, aduce atingere demnităţii umane şi constituie, în principiu, o încălcare a dreptului garantat de art. 3 din Convenţie[7].

Incidenţa art. 3 asupra condiţiilor de detenţie. Cu privire la condiţiile de detenţie, fosta Comisie a decis că asigurarea unor plimbări persoanelor deţinute reprezintă o ameliorare a condiţiilor de detenţie.

[6] Vezi cauza Kudlak c. Poloniei

[7] Vezi Bursuc c. România

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

Dacă starea de sănătate a unei persoane poate face din reținere o situație deosebită

În cauza Iambur c. România, Curtea a constatat că autorități ale statului au muşamalizat agresiuni asupra persoanelor aflate în detenție. În cauză, Curtea a reținut ca reclamantului i-a fost încălcat şi dreptul de a se adresa CEDO, drept garantat prin art. 24 al Convenției[8]. Prin hotărârea Ciorap c. Moldova, Curtea a precizat condițiile în care o persoană care este în greva foamei poate fi alimentată forțat. În cauza amintită, CEDO a reținut că a fost încălcat art. 3 din Convenție în condițiile în care alimentarea forțată s-a realizat prin legarea reclamantului cu cătuşe şi deschiderea gurii cu un obiect mecanic.

În cauza Ayaz c. Turciei, petentul a fost reținut de poliție pe Aeroportul Atatürk din Istanbul, în data de 3 august 1993, fiind eliberat a doua zi. În perioada reținerii, petentul a pretins că ar fi fost legat la ochi, tras de păr şi lovit în timp ce era interogat cu privire la identitatea şi antecedentele sale. De asemenea, petentul a pretins că a fost ținut într-o celulă insalubră şi i s-au făcut avansuri de natură sexuală. În data de 6 august 1993, petentul a fost examinat de un medic al Fundației pentru Drepturile Omului din Istanbul, care a constatat răni superficiale la nivelul gambei piciorului stâng şi o echimoză de 2 cm/2 şi a notat că petentul acuză dureri abdominale. Câteva zile mai târziu, petentul a depus o plângere penală împotriva ofițerilor de poliție. Fiind examinat în cadrul Institutului medico-legal din Bakırköy, s-a constatat că prezintă excoriații, o echimoză de 2 cm/2 cm în zona femurală şi că acuză dureri în zona hipocondrului stâng, dureri de cap şi de dinți.

În urma ivestigațiilor făcute de către comitetul administrativ prefectural, s-a concluzionat că petentul, a fost instigat de o organizație ilegală (Partidul Comunist din Kurdistan) pentru a acționa cu scopul de a defăima poliția. Consiliul a mai constat că au trecut două zile de la eliberarea petentului şi până la examinarea sa. În paralel cu ancheta judiciară, s-a desfăşurat şi cercetarea disciplinară cu privire la acuzațiile aduse ofițerilor de poliție. Un comitet de 5 polițişti inspectori a concluzionat că petentul şi-ar fi cauzat singur leziunile, înainte de a depune plângerea penală. În baza acestor cercetări Consiliul disciplinar departamental din Istanbul, constatând că nu au fost dovedite susținerile petentului, a decis în iulie 1995, că nu este cazul să se aplice vreo sancțiune. Invocând art. 3 şi 13, Ayaz, s-a adresat cu o plângere CEDO. Curtea a concluzionat că elementele dosarului sunt suficiente pentru a face

[8] Vezi şi Stoica c. România, şi Cobzaru c. România, Caliskan c. Turcia

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414

credibile susţinerile petentului potrivit cărora ar fi fost supus unor tratamente inumane şi degradante, motiv pentru care a decis în unanimitate că a fost încălcat art. 3.

În temeiul art. 41 din Convenţie, s-au acordat petentului daune interese în valoare de 5.000 Euro.

În concluzie, dintre cazurile relevante ale Curţii în acest domeniu amintim hotărârile: McCann ş.a. c. Regatului Unit (1995), Paul şi Audrey Edwards c. Regatului Unit (2002), Osman c. Regatului Unit (1998), Irlanda c. Regatului Unit (1978), Cipru c. Turciei (2001), Costello-Roberts c. Regatului Unit (1993), Pruneanu c. Moldovei (2007), Weiser c. Austriei (2007), Salah c. Olandei (2006), Labita c. Italiei (2000), Zyner Ozcan c. Turciei (2007), Kalashnikov c. Rusiei (2002), Ramirez Sanchez c. Franţei (2006), Ciorap c. Moldovei (2007), Boicenco c. Moldovei (2006), A c. Regatului Unit (1998), Pentiacova ş.a. c. Moldovei (2005), Price c. Regatului Unit (2001), Sawoniuk c. Regatului Unit (2001), Soering c. Regatului Unit (1989).

REFERENCES

Cărți de specialitate:

Bîrsan, C., (2005) *Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I, Drepturi şi libertăţi*, editura CH. BECK,

Petraru, R. A., (2009) *Protecţia drepturilor fundamentale ale omului în jurisprudenţa CEDO*, editura Lumen,

Selejan-Guțan, B., (2008) *Protecţia europeană a drepturilor omului*, CH-BECK,

Articole de specialitate:

Ciucur, L., (2005) Cazul Pantea împotriva României şi implicațiile lui legislative, revista *Themis*, nr. 3/2005, pp. 24-30

PETRARU, R., A., (2011) THE THIRD ARTICLE OF ECHR AND THE LEGAL
PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 407-414